

KESKI-SUOMEN KOULUKURAATTORIEN JA KOULUJEN SOSIAALITYÖN TYÖKOKOUS

Aika Tiistai 10.6.2014 klo 9–16.00

Paikka JAO, Priimus, Taulumäentie 45, Jyväskylä, Mestari-kabinetti

Kutsutut

Maakunnan koulujen sosiaalityöntekijät ja muut asiasta kiinnostuneet

Osallistujat:		
Ahonen	Reijo	Jämsän kaupunki
Alanen	Henna	Karstulan kunta
Alarmo	Tea	Jyväskylän kaupunki
Anttila	Hanna	Pihtiputaan kunta
Autere	Anna-Kaarina	Jyväskylän kaupunki, perusopetuspalvelut
Haaki	Raili	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hakola	Aila	Jyväskylä/perusopetus/oppilashuolto
Hankila	Paula	Saarijärven kaupunki
Hintikka	Eeva	Jyväskylä Perusopetus
Hovila	Jenni	Jyväskylän kaupunki/Oppilashuolto
Ihatsu	Sirkka	Jyväskylän ammattiopisto
Immonen	Kati	Jyväskylän kaupunki, oppilashuolto
Jolanki	Anna	Jyväskylän kaupunki, perusop.palvelut, oppilashuolto
Kangaspunta	Heli	Jyväskylän kaupunki/oppilashuolto
Kannasoja	Sirpa	Jyväskylän yliopisto/Sosiaalityö
Kiiveri	Leena	ao/Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Kortelainen	Tuija	petäjaveden kunta
Kuittinen	Tiina	Hankasalmen kunta
Kukkonen	Anneli	Jämsän ammattiopisto
Kytöoja	Sanna	Jämsän kaupunki/sivistystoimi/kuraattori
Laitinen	Taina	Äänekosken kaupunki
Liukkonen	Johanna	Pesäpuu ry
March	Minna	Laukaan kunta - Koulutoimi

Mikkola	Mari	Jyväskylän kaupunki, oppilashuolto
Mäkinen	Tuija	Jyväskylän kaupunki, oppilashuolto, lukiot
Mäntymaa	Sari-Maarika	Peräpuu ry
Nevalainen	Päivi	Muuramen kunta
Pihlajamäki	Susanna	Laukaan kunta
Riuttanen	Marjo	Jyväskylän ammattiopisto
Räisänen	Marita	Jyväskylän ammattiopisto
Saksola	Maire	Pesäpuu ry
Talvensola	Sivi (siht.)	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Tattari	Seija	JAO, NOP
Tuliranta-Koitela	Anne	Kannonkosken kunta
Töhönen	Jouko	Jyväskylän ammattiopisto
Viitala	Tarja	Jyväskylän ammattiopisto
Välivaara	Christine	Pesäpuu ry

8.30 Aamukahvi

9.00 Aamun avaus – tervetuloa työkokoukseen!

Raili Haaki, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Raili Haaki kertoi Kosken ajankohtaiskuulumiset. Keski-Suomessa on aloittanut keväällä 2,5-vuotinen Keski-Suomen SOTE 2020 -hanke, jonka hankepäälliköksi siirtyi Kosken johtaja Marja Heikkilä. Raili Haaki toimii tämän ajan johtajana ja Sivi Talvensola tekee suunnittelijana jatkossa enemmän työkokouksiin liittyviä järjestelyjä.

Käytiin esittelykierros.

9.15 Nuorten sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen kodin ja koulun yhteistyössä

yliopistonlehtori, YTT Sirpa Kannasoja, Jyväskylän yliopiston sosiaalityön yksiköstä kertoo väitöstutkimuksensa tuloksista

Diat muistion liitteenä.

Sosiaalinen toimintakyky on vahvasti perhesidonnaista, ei niinkään koulusidonnaista. Perherakenteella ei näyttänyt tässä tutkimuksessa olevan vaiku-

tuksia nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn. Tästä on ristiriitaista näyttöä: mm. tähän kyselyyn on vastannut parempiosaisen nuorten joukko, huonompiosaiset eivät saaneet vanhemmiltaan tutkimuslupaa.

Millä tavalla saadaan perheestä toimiva? Vanhemmuustyyliin vaikuttaminen ei tuo toivottua muutosta vaan perheen toimivuuden osa-alueisiin vaikuttaminen. Tärkeää on selvittää, miten perhe toimii ja vaikuttaa siihen. Siksi koko perheen kanssa pitäisi työskennellä entistä enemmän pelkän lapsen tai nuoren kanssa tehtävän yksilötyön sijaan. Olennaista on tukea sosiaalisen toimintakyvyn rakentumista tukemalla suunnitelmallisuuden, lojaaliuden ja itsevarmuuden kehittymistä.

Mikäli nuoren tilanne aiheuttaa koulussa huolta, jota ei voi koulukuraattorin keinoin ratkaista, on tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Keskustelua

Perheen kanssa työskentelyyn pyritään painottamaan koulun sosiaalityössä ja se nähdään tärkeänä. Perheen kanssa työskenneltäessä tulee tavata molempia vanhempia, ei ainoastaan toista vanhempaa.

Tärkeää on yhdistää eri ammattilaisten voimia perheen ympärille – jo ennen kuin tilanne on muuttunut erittäin pahaksi. Näin voidaan muodostaa tiivis, kannatteleva verkosto perheen ympärille. Koulukuraattorin ei tarvitse tietää kaikkea.

Toisaalta ”lastensuojeluilmoitusautomaattejakaan” ei haluta muodostaa koulusta lastensuojeluun päin vaan tarkoituksena olisi selvittää asiat mahdollisimman pitkälle perustasolla, koulussa. Uudessa sosiaalihuoltolaissa pyritään nimenomaan siirtämään avunsaantia perheeseen entistä enemmän perustasolle siten, ettei perheen tarvitsisi tulla lastensuojeluasiakkaaksi saadakseen apua.

Nuorisotyön kentällä puhutaan sosiaalisesta vahvistamisesta. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sosiaalinen vahvistaminen koulun sisällä ovat tärkeitä, etenkin niissä tilanteissa, joissa nuori ei saa tukea perheestään. Huhtasuon Kouta-hankkeessa (Koulutuksellisen tasa-arvon -hanke) syvennetään perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyötä ja keskitytään lapsiin ja nuoriin, jotka eivät käy koulua juuri lainkaan. Yhteisöpedagogit tekevät työtä näiden nuorten kanssa sekä koulussa että vapaa-aikana. Näissä perheissä ryhdytään selvittämään, mitkä ovat ne syyt, joiden vuoksi lapset eivät käy koulua. Kyseessä on koko yhteisöön keskittyvä ja moniammatillista yhteistyötä vaativa asia. Koulupoissaolijoille on kehitetty ruotsinkielisellä alueella Tillbaka till framtiden -projektissa oppaita tilanteessa toimimiseen.

Esitelty tutkimus tuo tunteen, että kentällä on tehty oikeaa työtä.

10.15 Nuorten kokemuksia toiselle asteelle siirtymisestä

Kokemuksiaan olivat jakamassa Julia, matkailualan opiskelija ja Janina, kolmatta kertaa koulussa, opiskelee tarjoilijaksi aikuispuolella.

Julian opiskelun alku oli hankala kesken syksyn tapahtuneen opiskelualan vaihdon sekä vaikean murrosiän vuoksi. Koulun vaihtoa olisi voinut helpottaa, jos joku olisi perehdyttänyt koulun käytäntöihin kädestä pitäen. Yläkoulussa tilannetta ylipäänsä olisi helpottanut, jos sosiaalitoimesta olisi saanut enemmän tukea koko perheelle.

Iso merkitys on nuorten näkemyksen mukaan sillä, että joku tapaa säännöllisesti nuorta ja nuori kokee, että suhde on luottamuksellinen.

Nuorten näkemyksen mukaan koulusta voi löytää apua tarvitsevia nuoria esimerkiksi heitä, jotka eivät pyydä apua. Joissain perheissä on niin rankkoja tilanteita, etteivät nuoret uskalla tulla itse asioistaan kertomaan. Merkkejä voivat olla esim. jatkuvat kolhut ja haavat, liiallinen mukautuminen kaikkiin tilanteisiin, virheiden pelko ja peittely, arkuus, keskittymis- ja oppimisvaikeudet. Tyypillistä on, että kaikkiin kolhuihin keksitään selitys ja ne menevät läpi: lapsia on uskottu koulussa, terveydenhuollossa ym. palveluissa. Eikö asioita ole haluttu nähdä? Kun auttamisjärjestelmään on lopulta päässyt ja tapaa mahdollisesti monia eri ammattilaisia, ei apua siltikään välttämättä saa. Ammattilaisten pitää uskaltaa kysyä oikeita, vaikeita kysymyksiä ja ottaa vastuu tilanteen eteenpäin viemisestä. Ammattilaisten pitää ottaa se riski, että nuori voi vedättää.

Nuorelle oman opintoryhmän tahdissa pysyminen on tärkeää kaverien ja yhteisöllisyyden muodostumisen vuoksi. Kaveria tarvitaan aina luokassa.

Nuorten mukaan tietoisuutta oppilashuollon palveluista pitäisi saada oppilaille enemmän jo alakoulusta lähtien. Oppilashuollon käyntien pitäisi olla pakollisia kaikille opiskelijoille, jotta sitä ei tarvitsisi hävetä tai pelätä. Lisäksi pitäisi tulla kysymyksiä/haastatteluja tarpeeksi usein, koska kerran kysyttäessä oikeaa tilannetta ei välttämättä kerrota.

Nuoret toivovat rehellistä kohtaamista auttajalta, joka ei vähättele nuoren ongelmia. Auttajan on oltava apua hakevaa lasta ja nuorta vahvempi, hänen pitää pystyä ottamaan tunteita vastaan.

11–12.00 Lounastauko (omakustanteinen)

- 12.00** **SISUKAS-verkostomalli–tukea sijoitetun lapsen koulupolulle**
SISUKAS-projektin projektipäällikkö Christine Väliavaara, konsultoiva erityisopettaja Maire Saksola, kehittäjäpsykologi Sari-Maarika Mäntymaa ja kehittäjäsosiaalityöntekijä Johanna Liukkonen kertovat hankekeesta ja johdattavat keskusteluun.

Diat muistion liitteenä.

Hanke on keskittynyt 6–11-vuotiaisiin, jotta voitaisiin puuttua asiaan mahdollisimman varhain. Mukana tällä hetkellä 16 koulua. Työ perustuu pohjoismaiseen Skolfam-malliin.

Hanke on mukana järjestämässä valtakunnallista Psykkisesti oireileva lapsi -koulutusta, jossa Keski-Suomen alueelta on mukana Huhtasuon koulun henkilöstö ja Äänekosken kaupungin kouluja. Aggressio ym. tunne-elämän vaikeudet sekä käytösongelmat ovat suurimpia sijoitettujen lasten koulunkäyntiin liittyviä ongelmia koulun henkilökunnan näkökulmasta.

Keskustelua

Lastensuojelun ja koulun välinen tiedonsiirto sosiaalitoimesta kouluun on heikkoa erityisesti silloin, kun oppilas tulee toisesta kunnasta. Tietoa yhteistyön tarpeesta yritetään hankkeen kautta lisätä. Sosiaalitoimessa taas ei ole tietoa tarpeeksi, kuinka tärkeä koulu on lapsen elämässä. Sosiaalitoimi voisi pyytää nykyistä enemmän konsultaatiota koululta lapsen asioissa.

Keskustelua herätti sijaisvanhempien ja laitoksen työntekijöiden asema toimia lapsen laillisena edustajana esim. tehostetun ja erityisen tuen asioissa. Tämä on aiheuttanut hankaluutta erityisesti Wilman käytössä. Nämä tahot eivät voi toimia roolissa ilman valtakirjaa huoltajalta. Asiassa on monia epäselviä kohtia. **Johanna Liukkonen selvittää asiaa STM:n lakimiehiltä. Vastaus lähetetään työkokoukseen osallistuneille sen tultua.**

- 13.30 Iltapäiväkahvit (omakustanteinen)

- 14.00** **Opiskeluhuollon jatkumo esiopetuksesta toiselle asteelle**
oppilashuollon palvelujen palvelupäällikkö Tea Alarmo Jyväskylän kaupungista ja yksikönjohtaja Sirkeä Ihatsu Jyväskylän ammattiopistosta johdattavat keskusteluun uudesta oppilashuoltolaista

Keskustellaan yhdessä, miten oppilashuoltolain toimeenpanon valmistelu on edennyt maakunnassa.

Tea Alarmo esitteli lakiuudistusta ja sen toimeenpanon etenemistä Jyväskylän kaupungissa.

Valmistelutyö pitäisi tehdä koko kunnan sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen työnä eikä se jäädä yksittäisten työntekijöiden harteille.

Uudessa laissa oppilashuolto on opetuksen järjestäjän toimintaa sisältäen myös esiopetuksen. Laki ei kuitenkaan koske yksityistä esiopetusta. Yhteisöllinen oppilashuolto on ensisijaista. Vasta sen jälkeen tulee yksilökohtainen oppilashuolto, joka on ollut perinteisesti erityistyöntekijöiden, kuten koulupsykologin, kuraattorien, kouluterveydenhoitajan, toimintaa.

Yhteisöllinen oppilashuolto sisältää mm. toiminnalliset ryhmät, luokkakohdainen työskentely, koulukiusaamista koskevat asiat, vanhempainillat, opettajien yhteistyökokoukset, jne.

Uusi oppilashuoltolaki vaatii monenlaista toiminnan uudistamista. Ensinnä tarvitaan osaamisen kehittämistä. Mikä on kuraattorien ja psykologien osaamisen taso yhteistyöntekijöinä kun tähän saakka on toimittu yksilöiden kanssa? Jatkossa oppilashuoltoryhmässä kuraattorin ja psykologin roolina on toimia yhteisöllisen oppilashuollon asiana. Tämä vaatii mm. opetussuunnitelman tuntemista, kehityspsykologista tietoa, ryhmien vetämisen osaamista jne.

Toiseksi oppilashuolto kuuluu jatkossa kaikille koulun ja kunnan työntekijöille, sillä painopiste on yhteisöllisessä, ennaltaehkäisevässä oppilashuoltotyössä.

Kolmanneksi kunnissa tulee olla monialaisia oppilashuoltoryhmiä (kuntakohtainen, oppilaitos-/aluekohtainen, yksilökohtainen). Toimintaa ohjaa kaupunki-/kuntakohtainen monialainen oppilashuollon ohjausryhmä, jossa on ”perinteisten” oppilashuollon toimijoiden lisäksi edustajat esiopetuksesta toiselle asteelle saakka. Ryhmien kannattaa hyödyntää oppilashuollon suunnittelussa mm. kouluterveyskyselyä, esiopetuksen kyselyjä jne. Keskeistä on erottaa pedagogisen tuen prosessi oppilashuollollisesta prosessista. Kuraattorin tai psykologin rooli kokouksessa määrittää sen, milloin on kyse oppilashuollollisen prosessin käynnistymisestä.

Neljänneksi oppilashuollon suunnitelmat tulee olla kunnossa. Lain voimaantullessa riittää, että suunnitelmat on laadittu ja niiden toimeenpano on hyvässä vauhdissa.

Oppilaiden kotikuntia laskutetaan toisen asteen oppilaitosten oppilashuolto-palveluista. Jyväskylä järjestää opetusta laajasti lähikuntien asukkaille. Jyväskylän kaupunki tiedottaa sivistystoimen johtajia hinnoista niiden vahvistut-tua.

Keskusteltiin kuraattorin ja psykologin roolista ja painopisteen siirtymisestä yhdessä tekemiseen (koulu)yhteisön kanssa. Uusi laki on mahdollisuus lisätä yhteistyötä koulun sisällä kuten myös avata verkostoja koulun ulkopuolelle.

Kyseessä on iso toimintakulttuurin muutos, joka ei tapahdu hetkessä. Kou-lun johdon tehtävä on kouluttaa henkilöstö lakimuutoksesta ja sen vaatimista toimista. Kuraattorien ja psykologien tehtävänä on muistuttaa laista ja sen vaatimista toimintakulttuurin muutoksista.

Sirkka Ihatsu nosti esiin muutaman ammattiopiston näkökulmasta keskeisen asian. Palvelujen tuottamisen pohjana oleva tieto ja toiminnan arviointi on erittäin tärkeä osa kokonaisuutta. Ammattiopisto lähtee raken-tamaan oppilaitos- ja yksilökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa Jyväskylän kaupungin lasten ja perheiden hyvinvointisuunnitelman pohjalta.

Suurena haasteena on viedä työtä yhteisölliseen suuntaan ja saada henkilöstö ottamaan vastuuta ennaltaehkäisevästä oppilashuoltotyöstä.

Toisena haasteena on lain seuranta. Millä mittareilla kuraattoreiden palveluita tullaan seuraamaan? Arvioinnissa tulee ottaa myös laadulliset tekijät huomi-oon määrällisten mittareiden rinnalla. Ei voida mitata pelkästään jonkun ammattiryhmän tekemisiä, sillä johdolla on tärkeä rooli koko yhteisön vas-tuuttamisessa yhteisöllisessä oppilashuollossa. Todennäköisesti kuraattorille pääsyn nopeus voisi olla yksi mittari. Kouluterveyskysely puolestaan tuo tie-toa, mutta ei täysin mittaa kuraattoripalvelujen toteutumista.

Oppilaitoskohtaista oppilashuoltoryhmää ja sen laajuutta suunnitellaan par-haillaan. Yksilökohtaisten oppilashuoltoryhmien osalta on vielä useita ratkai-suja vaativia asioita, mm. kuka vastaa prosessista, mihin ja miten kirjataan.

Pienemmissä kunnissa on pohdittu etenkin seuraavia asioita:

Karstulassa on mietitty mm. vastaavan kuraattorin palveluja. Sähköinen asiakastietojärjestelmä ja kirjaaminen puhututtaa, mm. Wilmaan ei saa tallen-taa oppilashuollon asioita. Aura-ohjelma nähtiin parempana vaiheoehtona, mutta se koettiin kalliiksi.

Wiitaunionissa kuraattori on toiminut aiemmin myös lastensuojelussa. Jat-kossa pelkästään kuraattorin tehtäviä tekee kaksi henkilöä. Vastaavana ku-raattorina toimii kuraattorien esimies, alueen vastaava sosiaalityöntekijä.

Petäjävedellä on mietitty paljon työnjakoa ammattiopiston kampuksen kanssa. Karstulassa on myös Poken yksikkö ja kansanopisto. **Äänekoskella**, jossa myös on Poken yksiköitä, asia ratkaistaan siten, että Äänekoskelle perustetaan yksi kuraattorin vakanssi lisää. Oppilashuollosta vastaa jatkossa se kunta, jonka alueella koulutus järjestetään.

Muuramessa on tehty opetussuunnitelmatyötä ja kuntaan tulee yksi yhteinen opetussuunnitelma. Eniten mietitty käytännön järjestämistä 1,5 koulu-psykologin, 2 kuraattorin ja 3 terveydenhuoltajan kesken sekä millä mallilla oppilashuoltoryhmä hoidetaan. Nyt kaikkien työntekijöiden kalentereihin on varattu tietyt päivät ja ajat oppilashuoltoryhmille. Opettajien konsultaatiot jatkuvat kouluissa ja ne itse asiassa toimivat lain vaatimana ohjauksena ja neuvontana.

Laki ei kiellä luovuutta! Asiaa kannattaa lähestyä mahdollisuuksien kautta.

15.40 **Sovitaan työkokouksen jatkosta**

Päätetään ajankohta ja nimetään valmistelutyöryhmä

Seuraava työkokous pidetään **tiistaina 9.6.2015 klo 9–16**

Monialainen koulun oppilashuollon työkokous (kuraattorit ja psykologit)

Suunnittelutyöryhmä:

- Eeva Hintikka, Jyväskylän kaupunki
- Seija Tattari, JAO
- Susanna Pihlajamäki, Laukaan kunta

15.45 **Työkokous päättyi**

Muistion kirjasi

Sivi Talvensola, suunnittelija, sivi.talvensola(a)koske.fi, 0400-904663